

УДК 784.1.071.2(092)(477.54):78.03'06
DOI 10.34064/khnum2-2902

Янко Юрій Володимирович

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
народний артист України, доцент,
кафедра хорового та оперно-симфонічного диригування
e-mail: yuriy_yanko@ukr.net
ORCID iD: 0000-0001-9136-0551

Мистецькі обрії Наталії Белік-Золотарьової

Постановка проблеми. У наш час хорове виконавство переживає складний період, надважливо досліджувати творчий шлях видатних хорових диригентів, їх вагомий внесок у розвиток хорового мистецтва.

Актуальна мета роботи: здійснення детермінізації творчої діяльності Н. А. Белік-Золотарьової як яскравої постаті сучасної вітчизняної музичної культури та виявлення констант її творчо-виконавського світогляду і художнього мислення.

Наукова новизна статті полягає в осмисленні творчої постаті і розкритті сутності виконавського акме Наталії Белік-Золотарьової.

Висновки. Феномен творчої особистості Н. А. Белік-Золотарьової виявлено на генетико-ментальному, психолого-особистісному, загально-суспільному та життєтворчому рівнях. Як результат аналізу творчої діяльності мисткині встановлено, що яскрава творча індивідуальність Н. Белік-Золотарьової виявляється в широті світоглядних орієнтирів, розмаїтті мистецьких уподобань, спираючись на духовно-соціальні константи.

Ключові слова: диригент-інтерпретатор, хорове виконавство, педагог, громадянин, феномен творчої особистості, хор оперної студії.

Постановка проблеми. Поняття особистості, що ґрунтовно досліджено у працях В. Роменець, Н. Савицької, О. Самойленко, стали підґрунтям до розгляду мистецької діяльності Наталії Белік-Золота-

ршової в генетико-ментальному, психолого-особистісному, загально-суспільному аспектах з виявленням етапів її життєтворчості.

Творча постать Н. А. Белік-Золотарьової – хорового диригента, заслуженого діяча мистецтв України (2002), кандидата мистецтвознавства (2011), професора (2004), професора кафедри хорового та оперно-симфонічного диригування, головного хормейстера оперної студії Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, лауреата муніципальної премії імені І. Слатіна (2004) та рейтингу «Людина року – 2004» добре відома не тільки у Слобожанщині, але й в усій Україні. Її діяльність у хоровому мистецтві давно здобула повагу музичної громадськості. На особливу увагу заслуговують масштаби її творчої діяльності, широта інтересів. У наш час, коли хорове виконавство переживає складний період, надважливо досліджувати творчий шлях видатних хорових диригентів, внесок яких у розвиток хорового мистецтва є вагомим. Автор пропонованої статті мав змогу особисто спостерігати за всіма етапами становлення та розвитку творчого феномена Наталії Белік-Золотарьової, що і визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціального наукового дослідження життєтворчого шляху Н. А. Белік-Золотарьової на сьогодні не існує, проте є низка відгуків, рецензій, публіцистичних видань, які певною мірою висвітлюють її постать. Єдиною науковою статтею, присвяченою багатогранній діяльності Н. А. Белік-Золотарьової, є «Гармонія життя і творчості» В. С. Палкіна (2008). Також до дослідження залучено роботи самої мисткині, зокрема монографію «Нариси з історії хору оперної студії Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського» (2019), статті та науково-методичні розробки.

Метою дослідження є репрезентація творчої діяльності Н. А. Белік-Золотарьової як яскравої постаті сучасної вітчизняної музичної культури та виявлення констант її творчо-виконавського світогляду і художнього мислення.

Методологія дослідження базується на використанні типологічного підходу до цілісності особистості диригента в професійній діяльності й емпіричних дослідженнях індивідуально-психологіч-

них особливостей творчої постаті Н. Белік-Золотарьової; також задіяні акмеологічний, історико-біографічний, феноменологічний методи з метою системного вивчення шляху диригентки до професійної досконалості.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на розуміння поняття особистості як віддзеркалення соціальної природи людини, розгляду її як індивідуальності й суб'єкта соціуму, розглянемо чинники, що впливали на формування і становлення Н. Белік-Золотарьової, та виявимо сукупність властивостей, які сприяли прояву її індивідуальності.

Дитинство. Родина. Белік (Белік-Золотарьова) Наталія Андріївна народилася у селі на Харківщині – вотчині козака С. Криси в родині вчителів. Її батьки відіграли важливу роль у становленні майбутньої музикантки, оскільки сприяли розвитку професійних якостей. Мати все життя віддала педагогічній праці, свідченням значущості її внеску є не тільки велика кількість вдячних учнів, а й присвоєння їй звання заслуженого вчителя України. Саме від матері успадкувала донька такі якості, як цілеспрямованість, здатність до постійного самовдосконалення, педагогічне обдарування, вольовий характер. З особливою любов'ю згадує Наталія свого батька, який багато часу приділяв вихованню дітей (Наталії та її старшої сестри Тетяни). Саме завдяки йому маленька дівчинка вбирала в себе красу та довершеність української пісенної і поетичної народної творчості, дізналася, що козацького роду, чула розповіді про Запорізьку Січ і голодомор. Мистецька атмосфера, що панувала в родині, мала значний вплив на формування світогляду дитини: батьки співали в хорі, мати ставила драматичні сценки і п'єси, тато гарно малював, а сестра грала на скрипці, навчаючись у Харківській музичній десятирічці¹. Тож коли представники сектора педагогічної практики Харківської консерваторії їздили по селах у пошуках талановитих дітей, Наталії, яка з дитинства була творчо обдарована, запропонували займатися музикою. Потужна підтримка рідних допомогла їй 1965 року успішно витримати вступні іспити до Харківської середньої спеціальної музичної школи-інтернату.

¹ Далі – Харківська середня спеціальна музична школа-інтернат.

Навчання. Свідченням визначного таланту Н. Белік є той факт, що вона стала першою ученицею школи, якій було дозволено навчатися з першого класу, оскільки правила прийому того часу передбачали проживання в інтернаті, починаючи тільки з четвертого класу. Найбільше цьому посприяв особисто директор ХССМШ-і А. М. Соколов, який домігся дозволу від Міністерства освіти. Саме навчання в зазначеному закладі стало першим етапом творчого становлення визначної музикантки Н. Белік.

Мистецький шлях Наталії розпочався не з хорового, а з фортепіанного відділу школи (клас Іди Моїсеївни Латман), що на все життя залишило слід – любов до фортепіанного виконавства та уважне ставлення до музичного звуку як до феномена. Ще на початку навчання педагога відзначали наявність у дівчинки потужної енергії та надзвичайних вольових якостей. Тоді ж проявилась безмежна любов учениці-піаністки до хорового співу, що сприяло переведенню у 7-му класі з фортепіанного на диригентсько-хоровий відділ. Саме цей момент стає **відправною точкою становлення Н. Белік як диригента.**

Першим її викладачем була талановитий хормейстер-практик Ольга Миколаївна Коломієць, яка насамперед навчила свою вихованку диригентської виразності, глибини розкриття музичних образів. Фанатична любов до хорової справи, притаманна педагогу, відіграла важливу роль у подальшій долі Н. Белік. З 10-го класу – навчання в класі Агнеси Анатоліївни Мірошникової – видатного педагога, професора, заслуженого діяча мистецтв України, кандидата мистецтвознавства. Вона завжди сприяла творчому становленню та самовираженню учнів, до кожного знаходила підхід у навчанні, який базувався на усвідомленні особистості. Підкреслимо, що в класі А. А. Мірошникової ніколи не було учнів, які б диригували однаково – у кожного вона виховувала природний стиль диригування та розвивала індивідуальні виконавські якості. Ставлення педагога до своїх учнів не дозволяло жодному з нас прийти на урок без підготовки, щоб не засмутити вчителя. Пам'ятаю, яким важливим для кожного були побажання і зауваження Агнеси Анатоліївни, її думка була найвагомішою для учнів її класу. Наталія Белік вже тоді вирізнялася надзвичайною енергетикою, проникливою музикальністю і тяжінням

до втілення у диригентстві драматичних колізій, осягнення великих форм. Агнеса Анатоліївна від самого початку відчула це, і першим твором, який вона мисткиня виконала у її диригентському класі, була сцена біля храму з опери «Фауст» Ш. Гуно. У такій атмосфері було закладено підґрунтя її професійної системи.

Творче становлення продовжилося в стінах Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського, нині національного університету мистецтв, куди вона вступила 1977 року, одразу на II курс диригентсько-хорового факультету. У студентські роки Н. Белік відзначалася вмінням з легкістю опановувати як акапельні твори невеликої форми, так і масштабні вокально-симфонічні партитури, надаючи їм глибокого та переконливого трактування.

Виокремими чотири, на нашу думку, найважливіші чинники, що сприяли професійному зростанню Н. Белік:

- педагогічна майстерність А. А. Мірошникової, яка зуміла повною мірою розкрити творчий потенціал своєї студентки й розвинути її кращі якості;
- репетиції зі студентським хором Юрія Івановича Кулика, що стали справжньою *хоровою школою*. Недарма у своїй статті Н. Белік підкреслила принципи хормейстерської роботи Вчителя: «Художня інтуїція та бездоганне вокальне чуття, бережне відношення до звуковидобування і продуманість кожного ланцюжка виконавської інтерпретації, осмислена вимова кожного слова і кристальна інтонаційна чистота» (Белік-Золотарьова, 2007: 108);
- постійна практична робота Н. Белік з різними хоровими колективами: Харківського механічного технікуму, Харківського інституту комунального господарства, державного підшипникового заводу № 8 та ін. А на V курсі В'ячеслав Сергійович Палкін запросив її бути хормейстером створюваного ним аматорського камерного хору, і два роки вони працювали пліч-о-пліч. Ця творча співпраця буде продовжуватися у різних напрямках довгі роки, аж до самої смерті В. С. Палкіна;
- прагнення до самовдосконалення, до опанування усіх тонкощів диригентської професії.

На державному іспиті талановита випускниця, яка надзвичайно органічно та майстерно керувала двома хоровими колективами –

студентським та аматорським камерним – привернула увагу харківської музичної спільноти, зокрема, заслуженого артиста України І. С. Штеймана, заслуженого діяча мистецтв України А. В. Калабухіна.

На другий день після державного іспиту А. В. Калабухін запросив Наталію працювати асистентом хормейстера оперної студії інституту мистецтв, яку він очолював. І саме під час роботи з хоровим колективом оперної студії, спілкування з видатним Майстром – хормейстером Дорою Абрамівною Гершман прийшло усвідомлення, що вона має пов'язати життя з оперно-хоровим виконавством.

Саме тому 1982 року Н. Белік-Золотарьова² вступила до асистентури-стажування Київської державної консерваторії, нині Національної музичної академії України, бо розуміла необхідність подальшого вдосконалення професійної майстерності. Доленосними для становлення Н. Белік як музиканта стали навчання і плідна співпраця з Левом Миколайовичем Венедиктовим – народним артистом України, професором, головним хормейстером Київського академічного театру опери та балету ім. Т. Шевченка, нині Національної опери України, геніальним диригентом і одним із найбільш авторитетних та визнаних вітчизняних хорових діячів. Навчаючись у його класі, Наталія мала змогу одночасно розвивати різні грані своєї особистості: творчу та педагогічну. Професор настільки поважав свою студентку, що доручав їй проводити заняття зі студентами консерваторії, що сприяло розвитку її педагогічного обдарування. Найважливішим чинником виконавського вдосконалення стала робота з хором Національної опери України. Важливо зауважити, що молодій хормейстерці доручали проведення репетицій, ведення закулісних хорів під час вистав («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Лакме» Л. Деліба, «Травіата» Дж. Верді), вона брала участь у постановці опер («Дон Карлос» Дж. Верді). Пам'ятаємо, з яким захопленням Н. Белік розповідала про репетиції, про уроки Л. М. Венедиктова, про звучання хорового колективу національної опери! Саме тоді, на нашу думку, сформувався звуковий еталон, якого прагнула й досягла у своїй творчій діяльності Н. Белік. Це перш за все монолітність хорового звучан-

---

² 1980 року Н. Белік вийшла заміж за С. Золотарьова.

ня, ансамбль як головна якість хорового виконавства і надзвичайно виразне слово.

Наступний етап життєтворчості Н. Белік – *праця з хором оперної студії та на кафедрі хорового диригування нашого університету*. Її творчо-виконавська і педагогічна діяльність розвивалася на *crescendo*, і перші значні успіхи – прем'єри опер «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, «Утоплена» М. Лисенка, «Продана наречена» Б. Сметани; величних вокально-симфонічних творів, зокрема, *Magnificat* Й. Баха, *Te Deum* А. Брукнера. Народний артист України А. Калабухін підкреслював, що хору оперної студії, очолюваному Н. Белік, було притаманне «з одного боку, могутнє монолітне звучання хорового масиву, з іншого проникливе *pp*, а фінальна fuga стала генеральною кульмінацією *Te Deum* завдяки професійній майстерності хорового колективу» (Белік-Золотарьова, 2019: 22).

А. Калабухін став знаковою постаттю на творчому шляху Н. Белік. Саме у співпраці з ним народжувалися найяскравіші творчі проекти. «Митець, який відіграв доленосу роль у моєму творчому житті. Диригент, Вчитель, Людина... Його неперевершена мануальна техніка, яскрава диригентська воля і талант інтерпретатора назавжди лишилися у моїй пам'яті», – так згадує Н. Белік-Золотарьова свого наставника. Крім оперних прем'єр, зокрема, «Дідони та Енея» Г. Перселла, «Чарівної флейти» В. А. Моцарта, «Травіати» Дж. Верді, «Летючої миші» Р. Штрауса, «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, саме з А. Калабухіним були здійснені виконавські інтерпретації низки оркестрово-хорових полотен, серед яких – монументальний *Requiem* Дж. Верді.

Хор оперної студії, очолюваний Н. А. Белік-Золотарьовою з 1986 року і дотепер (з перервою з вересня 2009 по жовтень 2012 рр.), співпрацював з багатьма вітчизняними і зарубіжними диригентами, створюючи досконалі зразки виконавського трактування оперних та вокально-симфонічних творів. Серед диригентів – В. Куценко і Д. Морозов, В. Ковальчук і Ю. Яковенко, Д. Ллойд-Джоунс і Ауреліо Канонічі. Наведемо лише декілька відгуків про майстерність хорового колективу.

Заслужений діяч мистецтв України В. Куценко, згадуючи прем'єрне виконання «*Carmina burana*» К. Орфа (1996), зазначив,

що «кантата, здавалось, була виконана “на одному диханні”, яскраво і переконливо!».

Д. Ллойд-Джоунс про перше виконання у Харкові драматичної симфонії «Ромео і Джульєтти» Г. Берліоза (2003): «...був вражений творчим єднанням та майстерністю двох професійних хорів (*камерного хору Харківської філармонії та хору оперної студії – Ю. Я.*). На концерті успіх був надзвичайний. Переповнений зал філармонії аплодував стоячи» (Кучер, 2009: 381).

Відгук лауреату міжнародного конкурсу В. Ковальчука після прем'єри «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта (2019) був лаконічним: «Хор був досконалим!».

Хор оперної студії, керований Н. Белік, виконує **просвітницьку місію**, представляючи вперше у Харкові й Україні як забуті шедеври (Requiem А. Сальєрі, хоровий концерт М. Вербицького «Ангел вопієше»), так і твори сучасних вітчизняних композиторів (кантати «Дробицький яр» О. Литвінова, «Псалми Давидові» О. Похило, хорові твори а cappella В. Стеценка, Г. Гаврилець, А. Шуха).

Низку прем'єрних презентацій було здійснено із симфонічним оркестром Харківської обласної філармонії, керував якими автор цієї статті. Це Фантазія та IX симфонія Л. ван Бетховена, кантата О. Литвінова «Дробицький яр», Український реквієм В. Птушкіна, опера О. Щетинського «Наталка-Полтавка» та ін.

Н. Белік-Золотарьова була захоплена, за її словами, виразним тематизмом «Українського реквієму» В. Птушкіна, що спирався на пронизливі інтонації вітчизняного фольклору. Композитор вважав, що саме це дозволило хормейстерці здійснити переконливу виконавську інтерпретацію. І нам пощастило впевнитися в цьому, бо диригування драматичним оркестрово-хоровим твором В. Птушкіна під час фестивалю «Полтавська ліра – 2004» виявило неймовірне ансамблеве чуття, виразне фразування і надзвичайно проникливе слово у виконанні хору оперної студії.

Творчо-виконавська діяльність колективу під керівництвом Н. Белік продовжує активно розвивати кращі традиції вітчизняного хорового мистецтва і сприяти популяризації видатних творінь українських митців. До ювілею М. Леонтовича 28 грудня 2021 року у великій залі

нашого університету відбулася прем'єра концертної версії його опери «На русалчин Великдень» (диригент – заслужений діяч мистецтв України Юрій Яковенко). Хор, як і завжди, став справжньою окрасою постановки. Він продемонстрував насичене академічне звучання, широку динамічну шкалу, різноманітну тембральну палітру, виразне слово, музичну гнучкість і в підсумку – досконале розкриття композиторського замислу. Прем'єра безпосередньо сценічної версії опери була запланована на 7 березня 2022 року на сцені Харківського академічного театру музичної комедії, проте повномасштабне вторгнення російської федерації знищило всі плани.

З 2019 року, з початком пандемії, хорове мистецтво України отримало розвиток у новому напрямі – «Віртуальний хор». Н. Белік-Золотарьова з хором оперної студії яскраво проявила себе і в цій сфері. Колективом було створено декілька потужних онлайн-проектів, які здобули визнання в Україні: О. Гейло «The rose», хорові обробки українських народних пісень М. Леонтовича «Котилася зірка» та «Щедрик». Свідченням високої художньої цінності віртуальних хорів під керівництвом Н. Белік є участь відеозаписів у міжнародному проєкті «Леонтович єднає континенти» і здобуття 2022 року звання лауреата Всеукраїнської премії імені М. Д. Леонтовича.

Високий професіоналізм зумовив надзвичайну повагу до Н. Белік з боку учасників хорового колективу, адже «Кожна репетиція Белік Н. А. з хором оперної студії – це яскрава “вистава”, насичена різноманітною, віртуозною та філігранною роботою над хоровою технікою, захоплюючими порівняннями щодо створення виконавського образу. І все це пронизано глибиною творчої думки. А який темперамент! Вона блискуче володіє аудиторією. Емоційність, захопленість, винахідливість, артистизм надають її репетиціям надзвичайної насиченості та змістовності» (Кучер, 2009: 380).

Бездоганне відчуття виконавської специфіки хору сприяло створенню низки талановитих обробок і аранжувань, зокрема, перекладенню партитури «Українського реквієму» В. Птушкіна на мішаний склад хору, аранжування молитви Андрія з хором із опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, написанню хорових обробок українських народних пісень «Реве та стогне Дніпр широкий», «Ой літає соколенько»,

«Чотири воли пасу я». А редакція хорової обробки К. Стеценка «Чуєш, брате мій» стала візитівкою хору оперної студії. Під час відкриття Харківського міжнародного хорового фестивалю імені В. Палкіна виконавська інтерпретація цього твору викликала овацію слухачької аудиторії. Докторка мистецтвознавства, професорка О. Рощенко згадує: «Пройшов час... У виконавському прочитанні Н. Белік та звучанні її хору було передчуття трагедії, що не тільки була в історії нашої Батьківщини, а й буде надалі в долі України. Надзвичайно тонке нюансування, дуже пронизливо... Це було втілення вселюдської, вселенської скорботи».

Підкреслимо надзвичайно виразний *диригентський почерк* Н. Белік. Жодного зайвого, не зафарбованого емоцією жесту, ясна диригентська сітка, мінімалізм і разом з тим нереальна енергетика, масштаб і яскравий темперамент! Дивовижне єднання з хором, коли на твоїх очах створюється виконавське трактування, коли артисти хору розуміють натхненного керманіча з одного лише погляду, навіть тоді, коли її руки ніби зупиняються і починається «магія» – хор оперної студії кількістю до 40 осіб перетворюється на цілісний організм, згуртований єдиною художньою ідеєю.

Акапельний репертуар, що загалом не притаманний оперно-хоровому виконавству, у хорі оперної студії дуже різноманітний – від бароко до сьогодення. І про його поповнення Н. Белік турбується по-всюкчас: шукає цікаві твори, створює редакції, як, наприклад, коломийки «Чіді-ріді» М. Гобдича. Хормейстерка вважає, що якість, перш за все, акапельного виконання свідчить про професійний рівень хору.

Диригентський клас Н. Белік. Паралельно з виконавською діяльністю мисткиня 1984 року розпочинає педагогічний шлях на кафедрі хорового диригування Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського. У викладацькій роботі відчувається втілення принципу спадкоємності, що йде від її Вчителя – Л. М. Венедиктова, який протягом усього творчого шляху залишається для неї незмінним взірцем. Н. Белік-Золотарьову як педагога вирізняє дотримання принципу синтезу розуму та почуттів, відвертість і щирість у спілкуванні, глибока повага та індивідуальний підхід до кожного студента. Найбільші досягнення педагога – успішність його учнів. Серед них: народна артистка України М. Гончаренко, заслужена діячка мистецтв України О. Чумак, доктор-

ка мистецтвознавства, професорка О. Батовська, докторка педагогічних наук, професорка В. Тушева; доцентки, кандидатки мистецтвознавства І. Вербицька, О. Заверуха, Ю. Іванова, Т. Сухомлінова, О. Халесєва; лауреатки всеукраїнських і міжнародних конкурсів Д. Козик, Т. Кисельова, С. Мигаль, керівники численних хорових колективів.

Наукові розвідки. У 2008–2011 роках у житті Н. Белік сталась кризова подія – втрата можливості працювати з хором. Саме в цей важкий період вона починає розробку теми дисертаційного дослідження. Обізнаність у галузі українського мистецтва дозволила їй 2011 року успішно захистити кандидатську дисертацію на тему: «Оперно-хорова творчість українських композиторів другої половини ХХ століття: шляхи розвитку». Нині Н. Белік є автором понад 50-ти наукових статей і методичних рекомендацій, навчального посібника і монографії. Це дійсно значний внесок у вітчизняну хорознавчу науку. Саме їй належить введення до українського музикознавства понять: інтегроване хорознавство, оперно-хорова творчість, оперно-хорова драматургія та оперно-хоровий симфонізм. Підкреслимо, що крім змістовних наукових розвідок, особисто ми постійно звертаємося до програми з диригування для студентів мистецьких ВНЗ, що вирізняється актуальністю й відповідністю навчальним завданням.

О. Самойленко підкреслює, що «найбільш загальна й інтегративна творча функція людини – це її орієнтація у світі, здатність до діалогу зі світом та до самодіалогу. Крім усіх інших творчих завдань, у людини є одне постійне – творчість життя, отже, творчість самої себе» (Самойленко, 2020: 20). За спогадами артистів хору, випускників її диригентського класу і друзів, Н. Белік вміє цінувати людей і товаришувати. **Людяність і повага** до артистів хору – важливі риси керівниці хору оперної студії, що сприяли стабільності складу хорового колективу. У різні роки в хорі оперної студії працювали: народний артист України Г. Кас'яненко, заслужена діячка мистецтв України, професорка, ректорка Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського Н. Говорухіна; доцентка, завідувачка кафедри музичного мистецтва естради та джазу нашого університету Н. Дрожжина; лауреати й дипломанти національних, міжнародних конкурсів Ю. Косарєв, К. Улибін, О. Золотаренко, Ю. Піс-

кун, Д. Козик, С. Анісімова, відомі хорові диригенти та хорознавці О. Бабошина, О. Заверуха, Ю. Шкільняк та ін.

Вдячність – ще одна риса її вдачі, бо організація і проведення церемонії встановлення меморіальних дошок пам'яті своїх Вчителів – Ю. І. Кулика і В. С. Палкіна – Н. Белік вважала надважливою особистою справою. Особливою сторінкою концертно-виконавської діяльності хору оперної студії є як участь у концертах, присвячених пам'яті видатних хорових діячів Харківщини, так і проведення великого концерту-меморіалу, де були виконані знакові твори для Ю. І. Кулика, О. М. Коломієць, Д. А. Гершман, В. С. Палкіна, В. І. Ірхи, А. А. Мірошникової.

З В. С. Палкіним Н. Белік поєднували спільність мистецьких пріоритетів, схожість життєвих поглядів і творчі проекти камерного хору, який нині носить ім'я його засновника, та хору оперної студії (драматична симфонія «Ромео і Джульєтта» Г. Берліоза, кантата «Дробицький яр» О. Литвинова, «Hallelujah» з Месії Ф. Генделя та ін.). Здійснення мрії видатного хорового диригента втілювалося у проведенні в Харкові Міжнародного хорового фестивалю ім. В. С. Палкіна (2021), художнім керівником якого було обрано Н. Белік-Золотарьову. Цей проєкт став однією з найбільш грандіозних подій не тільки хорової спільноти Слобожанщини, але й усієї України. У рамках фестивалю було проведено міжнародний конкурс хорових диригентів, майстер-класи фахівців міжнародного рівня, а підсумком став потужний хоровий марафон, який охопив колективи з різних куточків світу.

Підкреслимо ще деякі важливі риси Н. Белік **як жінки, дружини і матері**. Вона завжди, незважаючи на відданість роботі, велику увагу приділяла родині, зокрема вихованню доньки Наталі – талановитої піаністки, лауреатки низки міжнародних конкурсів. Їх творча співпраця сприяла здійсненню таких проєктів, як виконання монументального твору – «Фантазії до мінор для фортепіано, хору та симфонічного оркестру» Л. ван Бетховена і створення віртуального хору «The rose» О. Гейло. Концерт до ювілею Л. ван Бетховена (2020) в Харківській філармонії завершувала його незрівнянна Фантазія. Керування виконавським процесом, де задіяні блискуча піаністка, одна з найкращих на сьогодні в Україні, високопрофесійні хор і оркестр, надало нам відчуття

справжньої насолоди, сприяло досягненню довершеного ансамблю між виконавцями, тембрально збагаченого звучання хору, оркестру й рояля, стильової єдності у виконанні твору віденського класика.

Неабияка глибина душі Наталії Андріївни виявляється у палкій любові до рідної землі, вболіванні за долю свого народу, що дозволяє стверджувати, що вона є справжньою патріоткою України. Ще за часів радянської влади мисткиня досліджувала і популяризувала саме українську хорову музику. Безумовно, національна свідомість хормейстерки відбилася і на репертуарній політиці керованого нею колективу. Хором оперної студії створено одні з кращих виконавських версій таких знакових для держави творів, як Духовний Гімн та Державний Гімн України.

Після прем'єри опери О. Щетинського «Наталка-Полтавка» (2019), що пройшла з великим успіхом, ми щиро сказали, що для диригента – щастя працювати з хором оперної студії, керованим Наталією Белік, який завжди демонструє найвищий рівень професіоналізму!

Висновки. Феномен творчої особистості Н. А. Белік-Золотарьової виявлено на генетико-ментальному, психолого-особистісному, загально-суспільному та життєтворчому рівнях. Винятковий диригентський хист у поєднанні з педагогічним талантом і креативністю наукових розвідок, прагнення до досконалості в мистецтві, досягнення еталонного хорового звучання, широка ерудиція дозволили їй стати одним із провідних хормейстерів України.

Перспективою дослідження може бути подальше вивчення сучасних напрямів діяльності відомої мисткині.

ЛІТЕРАТУРА

- Батовська, О. (2017). Белік (Белік-Золотарьова) Наталія Андріївна. Л. Русакова. (Ред.), *Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. 1917–2017. До 100-річчя від дня заснування*, (с. 405–406). Харків: Водний спектр Джі-Ем-Пі.
- Белік-Золотарьова, Н. А. (2007). Сузір'я майстрів: кафедра хорового диригування. Т. Веркіна та ін. (Ред.), *Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського Про Дото Меа: Нариси. До 90-річчя з дня заснування Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського*, (с. 100–123). ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків.

- Белік-Золотарьова, Н. А. (2019). *Нариси з історії хору оперної студії*. Харків: Планета-Прінт.
- Белік-Золотарьова, Н. А. (2021). В'ячеслав Палкін: шлях до професійної вершини. *Аспекти історичного музикознавства*, (23), 125–143.
- Гусарчук, Т. В. (2018). Особистість як детермінанта індивідуального стилю музичної діяльності. *II Міжнародна науково-практична конференція «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття»*, (с. 13–16). Мукачевський державний університет.
- Катрич, О., 2000. *Стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти): дослідження*. Київ–Дрогобич: Відродження.
- Кучер, Л. (авт.-упоряд.). (2009). *Оперна студія Харківського державного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського. До 70-річчя від дня заснування*. ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків.
- Палкін, В. С. (2008). Гармонія життя і творчості (До ювілею Наталії Белік-Золотарьової). *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*, 1, 378–382.
- Роменець, В. А. (2001). *Психологія творчості*. (2-ге вид.). Київ: Либідь.
- Савицька, Н. В. (2008). *Хронос композиторської життєтворчості*. Львів: Сполом.
- Самойленко, О. І. (2020). *Психологія мистецтва: мистецтвознавчі проєкції*. Одеса: Гельветика.

REFERENCES

- Batovska, O. (2017). Byelik (Byelik-Zolotarova) Nataliia Andriivna. L. Rusakova (Ed.) *Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National university of arts. 1917–2017. To the 100th anniversary of its foundation*, (pp. 405–406). Vodnyi spektr G.M.P. [in Ukrainian].
- Byelik-Zolotarova, N. A. (2007). The Constellation of Masters: the Department of Choral Conducting. T. Vierkina & other (Eds.) *Kharkiv I. P. Kotlyarevsky State University of Arts Pro Domo Mea: Essays. To the 90th anniversary of the founding of Kharkiv I. P. Kotlyarevsky State University of Arts*, (pp. 100–123). KhNUM imeni I. P. Kotlyarevskoho [in Ukrainian].
- Byelik-Zolotarova, N. A. (2019). *Essays on the history of the opera studio choir*. Planeta-Print [in Ukrainian].
- Byelik-Zolotarova, N. A. (2021). Vyacheslav Palkin: the path to professional

- heights. *Aspects of Historical Musicology*, (23), 125–143 [in Ukrainian].
- Husarchuk, T. V. (2018). Personality as a determinant of individual style of musical activity. In *II International scientific-practical conference «Art education in the European socio-cultural space of the XXI century»* (pp. 13–16). Mukachevo State University [in Ukrainian].
- Katrych, O., (2000). *The style of a performing musician (theoretical and aesthetic aspects): a scientific study*. Kyiv–Drohobych: Vidrozhennia [in Ukrainian].
- Kucher, L. (author-compiler). (2009). *Opera Studio of the Kharkiv I. P. Kotlyarevsky State University of Arts. To the 70th anniversary of its foundation*. KhNUM imeni I. P. Kotlyarevskoho [in Ukrainian].
- Palkin, V. S. (2008). Harmony of Life and Creativity (On the Anniversary of Natalia Byelik-Zolotareva). *Actual Problems of Art Practice and Art Criticism*, 1, 378–382 [in Ukrainian].
- Romenets, V. A. (2001). *Psychology of Creativity* (2nd ed.). Lybid [in Ukrainian].
- Savytska, N. V. (2008). *A chronology of the composer's life*. Spolom [in Ukrainian].
- Samoilenko, O. I. (2020). *Psychology of Art: Art Criticism Projections*. Helvetyka [in Ukrainian].

Yurii Yanko

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
People's Artist of Ukraine, Associate Professor,
the Department of Choral and Opera and Symphony Conducting
e-mail: yuriy_yanko@ukr.net
ORCID iD: 0000-0001-9136-0551

Artistic horizons of Natalia Belik-Zolotareva

Statement of the problem. *The creative personality of N. A. Belik-Zolotarova, choral conductoris known not only in Slobozhanshchyna but also throughout Ukraine. Kotlyarevsky, winner of the I. Slatin Municipal Prize (2004) and the Person of the Year 2004 rating, is well known not only in Slobozhanshchyna but throughout Ukraine. Her work in choral art has long been respected by the music community. The author of this article personally observed all stages of the formation and development of the creative phenomenon of Natalia Belik-Zolotareva.*

The analysis of recent research and publications has no special scientific study of N.A. Belik-Zolotarova's life and work. There are a number of responses, reviews, and journalistic publications that to some extent cover her personality. There is one single article «Harmony of Life and Work» by V. Palkin dedicated to the multifaceted devotion of N. A. Belik-Zolotareva. The study also relies on the works of the artist herself.

The main objective is implementation of determination of N. A. Belik-Zolotareva's creative activity as a bright figure of the modern national musical culture and to identify the constants of her creative and performing outlook and artistic thinking.

The scientific novelty of the article lies in the comprehension of the creative figure and the disclosure of the essence of Natalia Belik-Zolotareva's performing acme.

The research methodology is based on the use of a typological approach to the integrity of the conductor's personality in professional activity and empirical research of individual psychological characteristics of N. Belik-Zolotareva's creative personality.

The results of the study are based on the understanding of the concept of personality as a reflection of the social nature of a person, on the consideration of him or her as an individual and a subject of society. The article examines the factors that influenced the formation and development of N. Belik-Zolotareva, identifying a set of properties that contributed to the manifestation of her individuality.

Conclusions. The phenomenon of N. A. Belik-Zolotareva's creative personality is revealed at the genetic and mental, psychological and personal, general social and life-creative levels. As a result of the analysis of the artist's creative activity, it is established that the bright creative personality of N. Belik-Zolotareva is manifested in the breadth of worldview guidelines, the variety of artistic preferences, and reliance on spiritual and social constants.

Keywords: *conductor-interpreter, choral performance, teacher, citizen, phenomenon of creative personality, opera studio choir.*

Стаття надійшла до редакції 7 грудня 2022 року